

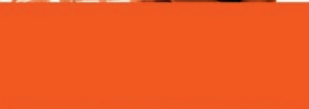
FUNDACJA

CIVIS
POLONVS

Olga Napiontek

Joanna Pietrasik

Monika Szaniawska

PRAWA DZIECI Z ADHD W SZKOLE

Spis treści

	str.
1. WSTĘP	4
2. ADHD – PODSTAWOWE INFORMACJE	5
3. ISTOTA PRAW DZIECKA	9
4. MIEJSCE PRAW DZIECKA W PRZESTRZENI PRAWNEJ	11
5. NAJWAŻNIEJSZE PRAWA DZIECKA Z ADHD W SZKOLE	14
5.1 PRAWO DO NAUKI	14
5.2 PRAWO DO INFORMACJI	18
5.3 PRAWO DO SWOBODNEJ WYPOWIEDZI	20
5.4 PRAWO DO PRYWATNOŚCI	20
5.5 PRAWO DO OCHRONY PRZED PRZEMOCĄ	21
6. STATUS I PRAWA RODZICA W SZKOLE	24
7. EGZEKWOWANIE PRAW UCZNIĄ	27
9. NOTA O AUTORKACH	30

1. WSTĘP

Problem nadpobudliwości psychoruchowej dotyka od 3% do 5 % dzieci w wieku szkolnym.

W Polsce o dzieciach z ADHD, szczególnie w kontekście życia szkolnego mówi się coraz więcej. Jak czytamy w sprawozdaniu z działalności Rzecznika Praw Dziecka w 2004 roku, liczba spraw wpływających do Biura Rzecznika, od dwóch lat znacząco wzrasta.

Publikacja ta skierowana jest do osób zaangażowanych w edukację dzieci z ADHD: zarówno do rodziców, nauczycieli i psychologów szkolnych.

Mamy nadzieję, że pomoże ona rodzicom lepiej rozumieć, jakie prawa przysługują w szkole ich dzieciom, kiedy są łamane oraz co należy robić by dochodzić swoich racji. Natomiast nauczycielom i psychologom proponujemy przede wszystkim, by dzięki poznaniu praw dzieci mogli bezpiecznie stosować metody nauczania, metody wychowawcze, szanując prawa uczniów i chroniąc się przed bezpodstawnymi zarzutami ze strony opiekunów dzieci o łamanie prawa. A wszystko dlatego, że tylko przy wzajemnej współpracy i porozumieniu wszystkich osób zainteresowanych dobrem dziecka z ADHD uda się stworzyć dzieciom nadpobudliwym godne warunki nauki i dzieciństwo.

2. ADHD – PODSTAWOWE INFORMACJE

„By rozumnie postępować, sam rozum nie wystarczy”
(F. Dostojewski)

Każde dziecko rozwija się w odrębny, charakterystyczny dla siebie sposób. Dzieci wykazują sporo cech i skłonności, na które rodzice wcale lub prawie wcale nie mają wpływu. Dlatego nawet najlepsi rodzice mogą mieć dziecko trudne do wychowania. A jeśli widzimy trudności wychowawcze, to jednym z problemów, który może nam przyjść do głowy jest ADHD, czyli zespół nadpobudliwości psychoruchowej z zaburzeniami uwagi. I nie bez przyczyny, ponieważ nadpobudliwość psychoruchowa jest jednym z najczęstszych rozpoznań, z jakim rodzice zgłaszają się o pomoc do psychologa – jego częstość w populacji dzieci w młodszym wieku szkolnym oceniamy na 3 – 5 %.

ADHD (jest to skrót od amerykańskiej nazwy tego zespołu – Attention Deficyt Hiperactivity Disorder) charakteryzuje się obecnością trwałych wzorców zachowania, utrzymujących się przynajmniej przez 6 miesięcy i układających się w charakterystyczną triadę objawów. Są nimi:

- problemy z utrzymaniem uwagi,
- nadmierna impulsywność,
- nadruchliwość.

Wszystkie te objawy muszą występować w stopniu niewspółmiernym do wieku i poziomu rozwoju dziecka, czyli być bardziej nasilone, niż u innych dzieci w tym samym wieku, w różnych sytuacjach. Jeżeli dziecko zachowuje się niespokojnie w jednym tylko środowisku, np. w domu, nie będzie to zespół nadpobudliwości psychoruchowej. Trzeba wówczas poszukiwać innych przyczyn trudnego zachowania. Po drugie ADHD jest wrodzoną grupą cech, dlatego zazwyczaj rodzice mogą sobie przypomnieć, że ich dziecko „było takie zawsze”. Jeśli zaś spokojne i zrównoważone do pewnego czasu dziecko nagle zaczyna być nadmiernie ruchliwe i nieuważne, to wtedy również najprawdopodobniej nie są to objawy ADHD, a reakcja na jakieś ważne wydarzenie lub początek innej (np. psychosomatycznej) choroby.

Zaburzenia uwagi przejawiają się przede wszystkim słabszą zdolnością koncentrowania na każdym zadaniu. Dotyczą one zarówno sterowania uwagą (np. rozpoczęcia słuchania, wybranie konkretnego bodźca), jak i jej utrzymania (np. ciągłego słuchania). W związku z tym dzieci nadpobudliwe mają problemy z:

- zastosowaniem się do kolejnych instrukcji;
- skupieniem się na jednej czynności (często z jednej czynności przechodzą

- do drugiej nie kończąc poprzedniej);
- wykonywaniem do końca zadań zleconych przez dorosłych;
- odrabianiem lekcji lub czytaniem zadanego tekstu (nadmierne roztargnienie w czasie nauki);
- słuchaniem tego, co się do niego mówi;
- pamiętaniem o zabraniu wszystkich rzeczy niezbędnych do wykonania różnych czynności, takich jak przybory szkolne, książki, zabawki lub narzędzia;
- zapamiętaniem tego, co było zadane, z zapisywaniem wszystkiego, co było na lekcjach.

O zaburzeniach uwagi mówimy także wtedy, gdy dziecko ma krótszy od większości rówieśników czas skupienia uwagi, nie potrafi skoncentrować się na jednej rzeczy, rozpraszają go minimalne bodźce zewnętrzne, ma też trudności w wybraniu najważniejszego w danych okolicznościach bodźca (np. nie jest w stanie skupić się na tym, co mówi nauczyciel w klasie). Dzieci, u których rozpoznano zaburzenia uwagi bardzo często gubią swoje rzeczy, nie potrafią rozpoznać, co jest ich własnością a co nie, często też zapominają o codziennych obowiązkach. Zaburzenia uwagi powodują zwykle, że dotknięte nimi dzieci gorzej radzą sobie w klasie, w szkole. Osiągają one słabsze wyniki w nauce i mają gorsze kontakty z nauczycielami oraz innymi dorosłymi, których irytują swoim brakiem zdolności do skupienia się na najważniejszym dla dorosłego bodźcu.

W przypadku **nadmiernej impulsywności** mówimy o problemach z odroczeniem wykonania jakiejś czynności (nieumiejętność poczekania na swoją kolej) i nieumiejętności zapanowania nad swoimi emocjami (dzieci nadpobudliwe w trudnych dla siebie sytuacjach szybciej tracą panowanie nad sobą). Impulsywność dzieci nadpobudliwych prowadzi do tego, że działają one nie przewidując konsekwencji swojego działania, co z kolei powoduje, że nie są w stanie dostosować się do zasad panujących w domu lub szkole. Dzieci nadpobudliwe mają kłopot z zastosowaniem zasad w praktyce, choć zwykle doskonale je znają i chcą przestrzegać. Problem polega na tym, że nie są w stanie w odpowiednim momencie przypomnieć sobie właściwej zasady i skorzystać ze swojej wiedzy.

O nadruchliwości mówimy wtedy, kiedy dziecko cechuje nadmierna, niczym nieuzasadniona aktywność ruchowa. Aktywność ta nie jest połączona z wykonywaniem przez dziecko konkretnego zadania, jest więc często irytująca i dokuczliwa dla będących wokół osób. Dziecko nadpobudliwe z trudnością pozostaje w jednym miejscu, często biega, wspina się na meble. W przypadku starszych dzieci i nastolatków może to ograniczyć się do wiercenia, kręcenia się na krześle, niepokoju w momencie długiego przebywania w jednym miejscu.

I jeszcze dwie ważne uwagi. Jeśli dziecko jest bardzo żywe, nieuważne, impulsywne, ale ono samo i wszyscy wokół nie uważają tego za problem, to dziecko takie na pewno nie jest nadpobudliwe. O ADHD możemy mówić dopiero wtedy, kiedy funkcjonowanie dziecka jest przez jego deficyty upośledzone, czyli sprawia jemu i innym osobom przebywającym w jego towarzystwie sporo kłopotów. Po drugie jak już wspominaliśmy nie wszystkie problemy wychowawcze są związane z ADHD. Dlatego warto pamiętać, że termin zespół nadpobudliwości psychoruchowej nie jest synonimem:

- niespokojnego dziecka,
- żywego temperamentu,
- zaburzeń zachowania,
- agresji
- celowego łamania norm.

Konsekwencje ADHD

Z powodu szeroko rozumianych kłopotów z koncentracją uwagi, braku umiejętności do właściwego reagowania w określonych sytuacjach dziecko nie jest w stanie rozwinąć bezpiecznych, adekwatnych strategii postępowania w sytuacjach powszechnie rozumianych jako niebezpieczne, (np. z powodu impulsywności dziecko częściej prowokuje konflikty). Dzieci i nastolatki z ADHD bardziej w porównaniu ze swoimi zdrowymi rówieśnikami narażone są na przypadkowe urazy fizyczne – w tym wypadki komunikacyjne.

Objawy ADHD nie są winą dziecka, ani jego rodziców, ani nauczycieli

To, że dzieci nadpobudliwe sprawiają trudności wychowawcze nie jest niczym innym jak winą - to, że mają kłopoty z koncentrowaniem się na lekcji, potrzebują znacznie więcej ruchu niż większość dzieci w jego wieku i bardzo trudno im zaczekać na swoją kolej, to nie oznacza, że rodzice są temu winni, nie oznacza też że nauczyciel źle wykonuje swoje obowiązki. Nadpobudliwość psychoruchowa nie jest niczym innym jak winą – ani nie jest winą dziecka, ani jego rodziców, ani nauczycieli!

Nadpobudliwość w dużym uproszczeniu można sprowadzić do odmiennej pracy mózgu. Każdy z nas ma dwa ważne mechanizmy kontrolujące zachowanie – układ motywacji (pozwala nam wykonywać ciekawe zadania) i układ hamowania (pozwala skupić się na nudnym zadaniu, poczekać na swoją kolej). U dzieci z ADHD wolniej rozwija się układ hamowania – stąd też mają kłopot z koncentracją, nadruchliwością i impulsywnością. Warto zauważyć, że dziecko nadpobudliwe nie ma czegoś za dużo, raczej brakuje mu zdolności do wewnętrznej kontroli i hamowania. To trochę tak, jakby w samochodzie hamulce działały dużo słabiej, niż jego przyspieszenie.

Problemy z zaburzeniami koncentracji uwagi, nadrucliwością i impulsywnością są pewnymi deficytami, niewielkimi niepełnosprawnościami. Dlatego objawy ADHD należy traktować podobnie jak wadę wzroku, głuchotę, konieczność korzystania z wózka inwalidzkiego. A więc pomagać dziecku czy nastolatkowi w sprawach, w których funkcjonuje on gorzej od swoich rówieśników, natomiast pod żadnym pozorem nie obniżać mu poręczki w tych dziedzinach życia, w których funkcjonuje on dobrze. Na przykład jeżdżenie na wózku wymaga wysłania dziecka do szkoły, w której jest winda, nie zwalnia go jednak z konieczności napisania dobrego wypracowania z języka polskiego.

3. ISTOTA PRAW DZIECKA

Prawa dziecka są prawami człowieka mającego specyficzne potrzeby ze względu na swoją niedojrzałość, ale i prawami człowieka jako osoby, tzn. niepowtarzalnej jednostki ludzkiej. Dziecku przysługują takie same prawa człowieka, jak dorosłemu, ograniczone oczywiście przez brak zdolności do czynności prawnych. Zatem dziecko w przypadku występowania o naruszenie jego praw musi być reprezentowane przez przedstawiciela ustawowego – rodzica lub opiekuna prawnego.

Prawa dziecka są po to, żeby chronić godność osobową dziecka, jego indywidualność i niepowtarzalność. Konstytucja w artykule 30 wprost nawiązuje do wartości jaką jest godność człowieka: „Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.”

Prawa człowieka w tym prawa dziecka to prawa jednostki w stosunku do szeroko rozumianego państwa, w tym jego funkcjonariuszy oraz osób wykonujących zadania na zlecenie państwa. Relacja jednostka – państwo charakteryzuje się nierównością i podległością stron oraz niemożnością wyjścia z tej relacji. Tę relację możemy również zauważyć w szkole. Dziecko w szkole znajduje się w zdecydowanie nierównej oraz podległej sytuacji w stosunku do nauczyciela. Poza tym dziecko w procesie edukacji nie może wyjść ze swojej zależnej pozycji w stosunku do nauczyciela, nie może bowiem przestać być uczniem, ze względu na obowiązek szkolny, w przeciwieństwie do funkcjonariuszy państwa m.in. nauczycieli, którzy mogą przestać wykonywać swój zawód.

Zatem prawa dziecka chronią człowieka znajdującego się z w słabszej, zależnej pozycji w stosunku do władzy, w tym wypadku sprawowanej przez nauczycieli na terenie szkoły.

Większość praw i wolności to prawa ograniczone. Jedynie wolność od tortur i wolność od niewolnictwa nie może być ograniczona w żadnych okolicznościach – są to tzw. prawa absolutne. Istnieją 4 główne przesłanki ograniczenia praw i wolności:

- można to robić jedynie ustawowo tzn. ograniczenie takie musi być sformułowane w ustawie
- ograniczenie to musi być proporcjonalne tj. najmniejsze skuteczne w danej sytuacji
- niezbędne w demokratycznym państwie prawnym

- musi być celowe np. bezpieczeństwo wewnętrzne lub zewnętrzne, porządek społeczny oraz musi służyć jakiejś wartości np.: bezpieczeństwu uczniów i nauczycieli,
- co najważniejsze każde ograniczenie praw dziecka wymaga uzasadnienia!!!

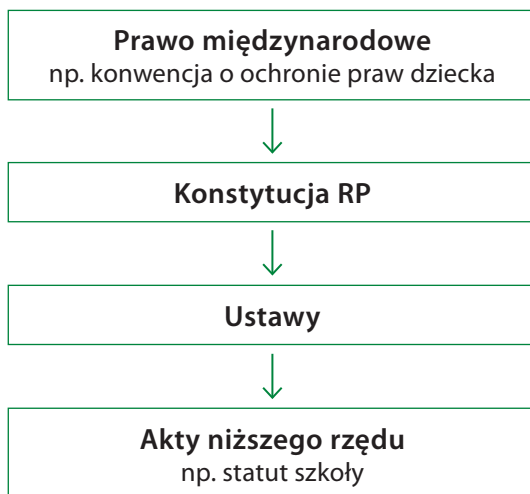
Praw dziecka w szkole nie można łamać, ale z oczywistych względów w szkole niezbędne są pewne ograniczenia uprawnień dziecka, choćby dla zapewnienia dyscypliny czy bezpieczeństwa wszystkich dzieci i pracowników szkoły. Warto pamiętać, że uprawnienia dzieci w szkole można ograniczyć tylko zapisami w statucie szkoły. W ten sposób dzieci są chronione przed arbitralnością decyzji nauczycieli czyli decyzjami nauczycieli, które są apodyktyczne, dowolne a przede wszystkim nieprzewidywalne, nieczytelne dla uczniów bo są wyrazem jednostronności nauczycieli.

Zgodnie z art. 31 Konstytucji RP „ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”.

Warto jeszcze raz podkreślić, że prawa człowieka są prawami indywidualnymi nie zbiorowymi. Są po to żeby chronić niepowtarzalność i indywidualność istoty ludzkiej przed siłą większości czy nadużyciem władzy, także tej szkolnej.

4. MIEJSCE PRAW DZIECKA W PRZESTRZENI PRAWNEJ

Prawa dziecka podobnie jak inne prawa człowieka zapisane są w dokumentach różnej rangi i szczegółowości. Prawa dzieci umieszczone są w dokumentach międzynarodowych – konwencjach oraz ustawach zasadniczych – konstytucjach. Dokumenty te pełnią funkcję wyznaczania standardów. Z tych dokumentów wyprowadzone są bardziej szczegółowe **uprawnienia**, które można znaleźć w pierwszej kolejności w aktach prawa krajowego, które państwo ratyfikujące daną konwencję ma obowiązek uchwalić, by zapisy konwencyjne zrealizować. I tak na przykład ogólnie brzmiące prawo do nauki zapisane w artykule Konwencji, znajdziemy również w Konstytucji, gdzie wzbogacone jest już o pewne doprecyzowanie – mówi się bowiem o bezpłatnej nauce. W dokumentach niższych w hierarchii, takich jak ustawa o systemie oświaty, oraz w rozporządzeniach Ministra Edukacji ustalone są szczegółowe warunki wspomnianej, bezpłatnej nauki.

Rysunek 1. Hierarchia prawa w Polsce

Najważniejszy dokument, jeśli chodzi o prawa dziecka odnoszące się do jego roli w szkole to ustawa o systemie oświaty. Tam znajdziemy bardziej szczegółowe uprawnienia, które państwo polskie gwarantuje dzieciom w czasie nauki.

W preambule do ustawy o systemie oświaty zapisana jest deklaracja o respektowaniu przez ustawodawców zapisów Konwencji o Prawach Dziecka.

Z **ustawy o systemie oświaty** można wyprowadzić następujące uprawnienia:

- prawo do poszanowania godności osobistej ucznia (art.4);
- prawo do zapoznawania się z programem nauczania, z jego treścią, celem i stawianymi wymaganiami (art.55 ust. 5);
- prawo do jawnej i umotywowanej oceny postępów w nauce i zachowaniu (art.55 ust. 5)
- prawo ucznia do dostosowania treści, metod i organizacji nauczania do jego możliwości (art. 1 ust. 4);
- prawo ucznia do korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej (art. 1 ust. 4),
- prawo ucznia do udziału w zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych w przypadku trudności w nauce (art. 1 ust. 4);
- prawo ucznia do indywidualnego programu lub toku nauki po uzyskaniu stosownej opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej i rady pedagogicznej (art. 1 ust. 4).

Szczegółowe uprawnienia uczniów, odnoszące się do życia szkolnego (takie jak dopuszczalna liczba klasówek w tygodniu) zapisane są w **statutach szkół**. Statuty szkół powinny określać: prawa ucznia, z uwzględnieniem praw zawartych w Konwencji o Prawach Dziecka, oraz tryb składania skarg w przypadku naruszenia praw ucznia.

Warto pamiętać, że statuty szkół są ogólnodostępne dla każdego, zarówno ucznia, rodzica jak i nauczyciela. Nikomu nie można odmówić wglądu do treści statutu szkoły, także jeżeli nie jest uczniem konkretnej szkoły.

Praw dziecka w szkole szukajmy w:

- Konwencji o Prawach Dziecka – www.brpd.gov.pl
- Konstytucji RP – www.trybunal.gov.pl
- Ustawie o systemie oświaty – www.men.gov.pl
- Ustawie Karta Nauczyciela - www.men.gov.pl
- Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 11 grudnia 2002 w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych - www.men.gov.pl
- Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 2003 roku w sprawie

zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno – pedagogicznej publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach - www.men.gov.pl

- Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r., ze zmianami z dnia 24.10. 2005 roku w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych - www.men.gov.pl
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 kwietnia 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego, wykazu stanowisk wymagających kwalifikacji pedagogicznych, kwalifikacji niezbędnych do sprawowania nadzoru pedagogicznego, a także kwalifikacji osób, którym można zlecać prowadzenie badań i opracowywanie ekspertyz - www.men.gov.pl

5. PRAWA DZIECKA Z ADHD W SZKOLE

W tym rozdziale omawiamy najważniejsze prawa dziecka, których przestrzeganie decyduje o sytuacji dziecka z ADHD w szkole: prawo do nauki, prawo do informacji, wolność wypowiedzi, prawo do prywatności, prawo do ochrony przed przemocą.

5.1 PRAWO DO NAUKI

Prawo do nauki jest określone w dokumentach międzynarodowych, takich jak Konwencja o Prawach Dziecka, Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, ustawie o systemie oświaty oraz w licznych rozporządzeniach.

W Konwencji czytamy o tym, jakie są minimalne warunki dobrze funkcjonującego prawa do nauki. Artykuł 13 mówi, że dziecko ma prawo do nauki na zasadach równych szans. Dowiadujemy się także, że państwa, które przystąpiły do konwencji „są zgodne, że nauka dziecka będzie ukierunkowana na: rozwijanie w jak najpełniejszym zakresie osobowości, talentów oraz zdolności umysłowych i fizycznych dziecka; rozwijanie w dziecku szacunku dla praw człowieka (...), szacunku dla jego rodziców, jego tożsamości kulturowej, języka (...), przygotowanie dziecka do odpowiedniego życia w wolnym społeczeństwie, w duchu zrozumienia, pokoju, tolerancji, równości płci oraz przyjaźni pomiędzy wszystkimi narodami, grupami etnicznymi, narodowymi i religijnymi oraz osobami rdzennego pochodzenia; rozwijanie w dziecku poszanowania środowiska naturalnego.” (artykuł 29)

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej gwarantuje każdemu prawo do nauki. Nauka do 18 roku życia jest obowiązkowa.

System edukacji powszechnej, a więc także sposób realizacji prawa do nauki w Polsce określony jest w ustawie o systemie oświaty. Ustawa ta potwierdza, że w szkołach muszą być przestrzegane wszystkie prawa dziecka zapisane w Konwencji o Prawach Dziecka.

Prawo do nauki oznacza:

a) Realizację obowiązku szkolnego.

Dzieci mają prawo do nauki, a na rodzicach ciąży obowiązek dopilnowania, by z niego korzystały.

b) Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci

Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży powinno zostać zorganizowane w placówkach oświatowych. Art. 64 pkt. 3 ustawy o systemie oświaty mówi, że podstawowymi formami działalności dydaktyczno-wy-

chowawczej szkoły są obowiązkowe zajęcia edukacyjne, ale także zajęcia przyczyniające się do wyrównywania szans edukacyjnych takie jak:

- dodatkowe zajęcia edukacyjne;
- zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze i specjalistyczne organizowane dla uczniów mających trudności w nauce oraz inne zajęcia wspomagające rozwój dzieci i młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi;
- nadobowiązkowe zajęcia pozalekcyjne;
- zajęcia socjoterapeutyczne lub o charakterze terapeutycznym (rozporządzenie Ministra Edukacji i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 w sprawie warunków udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach).

Ważne jest także, by pamiętać, że dziecko z ADHD ma prawo do korzystania na terenie szkoły z pomocy pedagoga i psychologa (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 2003 roku w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach).

Do pedagoga rodzice mogą zgłosić się w sprawie:

- rozpoznania indywidualnych potrzeb ucznia oraz pomocy w przeanalizowaniu przyczyn niepowodzeń szkolnych;
- zorganizowania i prowadzenia różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów, rodziców;
- zaplanowania i koordynowania zadań realizowanych przez szkołę na rzecz ucznia.

Do psychologa możemy zwracać się o:

- prowadzenie badań i działań diagnostycznych dotyczących ucznia, w tym diagnozowanie potencjalnych możliwości oraz wspieranie mocnych stron ucznia;
- diagnozowanie sytuacji wychowawczej w celu wspierania rozwoju ucznia, określenia odpowiednich form pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- organizowanie i prowadzenie różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla ucznia;
- zapewnienie uczniom doradztwa w zakresie wyboru kierunku kształcenia i zawodu.

- c) Rozwijanie w jak najpełniejszym zakresie osobowości, talentów oraz zdolności umysłowych i fizycznych dziecka (art. 29 Konwencji o Prawach Dziecka) poprzez dostosowanie form i metod nauczania do potrzeb i możliwości dziecka.**

W artykule pierwszym ustawy o systemie oświaty czytamy, że system oświaty zapewnia „dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także korzystania z opieki psychologicznej i specjalnych form pracy dydaktycznej”.

To bardzo ważny zapis z punktu widzenia sytuacji dzieci z ADHD. Oznacza on bowiem, że wtedy, gdy jest taka potrzeba **nauczyciele muszą dostosować swój sposób pracy do specyficznych potrzeb dziecka**. By zapis ten w praktyce egzekwować, należy zadbać o orzeczenie z poradni psychologiczno - pedagogicznej, mówiące o tym, że dziecko ma ADHD. By ułatwić pracę nauczycieli dobrze jest, gdy w takim orzeczeniu dokładnie opisane jest, jakie formy pracy z uczniem są zalecane, a jakie są niewskazane. Im bardziej szczegółowa instrukcja, tym z jednej strony łatwiej jest nauczycielowi się do niej stosować a z drugiej strony prościej rodzicom wyegzekwować wykonywanie przez nauczycieli zaleceń poradni.

Poradnia jest instytucją, która wydaje opinie na temat „dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom”. Opinię taką wydaje się na pisemną prośbę rodzica. Opinię tę poradnia może przekazać szkole tylko na wniosek lub za zgodą rodziców (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 11 grudnia 2002 w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno - pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych)

Nauczyciele zobowiązani są także do dostosowania oceniania do możliwości ucznia.Warto znać Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych, wraz z późniejszymi zmianami.

Mówi ono, że nauczyciel zobowiązany, na podstawie opinii publicznej poradni psychologiczno – pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej, dostosować wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostaniu wymaganiom. Takie orzeczenie może być wydane także przez niepubliczną poradnię specjalistyczną.

Dostosowanie wymagań, oznacza, że nauczyciele muszą brać pod uwagę ograniczenia ucznia, które stwierdzone są przez specjalistów z poradni.

§ 6.

Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych

1. Nauczyciel jest obowiązany, na podstawie opinii publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej, dostosować wymagania edukacyjne, o których mowa w § 4 ust. 1 pkt 1, do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3.
2. Dostosowanie wymagań edukacyjnych, o których mowa w § 4 ust. 1 pkt 1, do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom, następuje także na podstawie opinii niepublicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym niepublicznej poradni specjalistycznej, o której mowa w art. 71b ust. 3b ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, zwanej dalej „ustawą”, z zastrzeżeniem ust. 3.
3. W przypadku ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego albo indywidualnego nauczania dostosowanie wymagań edukacyjnych, o których mowa w § 4 ust. 1 pkt 1, do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia może nastąpić na podstawie tego orzeczenia.

Jeśli chodzi o kwestię oceniania dzieci z ADHD szczególnie problematyczną kwestią jest ocena zachowania. Zdarzą się, że uczniowie oceniani są negatywnie za objawy zaburzenia, a nie intencjonalne, niegrzeczne zachowanie. By takiej sytuacji uniknąć, warto zadbać, by w orzeczeniu z poradni zawarte był dokładny opis objawów ADHD danego dziecka. Wtedy łatwiej będzie przeciwdziałać karaniu dzieci za objawy ADHD.

Pamiętajmy, że można odwołać się od wystawionej oceny. Sposób odwołania powinien być zawarty w wewnątrzszkolnym systemie oceniania oraz w statucie szkoły!

d) Indywidualne nauczanie a dzieci z ADHD

W kontekście postępowania z dziećmi z ADHD na terenie szkoły często mówi się o indywidualnym nauczaniu.

Kwestię tę reguluje ustawa o systemie oświaty oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 stycznia 2003 r. w sprawie sposobu i trybu organizowania indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży.

Według ustawy: „indywidualnym nauczaniem obejmuje się dzieci i młodzież, których stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do szkoły.” (art. 71 b)

Indywidualne nauczanie jest organizowane na wniosek rodziców (prawnych opiekunów) ucznia poparte odpowiednim orzeczeniem wydanym przez poradnię psychologiczno – pedagogiczną. Nie może go zatem zarządzić ani nauczyciel, ani dyrektor szkoły.

Rolą dyrektora szkoły jest zorganizowanie indywidualnego nauczania – określenie jego wymiaru (czy ma dotyczyć wszystkich przedmiotów lub niektórych, oraz miejsce prowadzenia indywidualnej nauki – w domu lub w szkole).

Warto zaznaczyć, że kwestia indywidualnego nauczania nie jest w odniesieniu do dzieci z ADHD jednoznaczna. Należy je stosować ostrożnie, tak by nie pozbawiać dziecka możliwości kontaktu z rówieśnikami, który jest tak ważny dla rozwoju dziecka.

5.2 PRAWO DO INFORMACJI

Na terenie szkoły prawo do informacji oznacza prawo do:

- znajomości reguł gry,
- wglądu do dokumentacji dotyczącej sposobu funkcjonowania szkoły,
- wglądu do informacji zbieranych przez szkołę na temat danego ucznia.

Najważniejszym dokumentem w szkole zawierającym zasady jej funkcjonowania jest statut szkoły. Zatem, by znać reguły życia szkolnego musimy znać właśnie ten dokument. Każdy ma prawo zapoznać się ze statutem szkoły.

Statut szkoły określa:

- rodzaje nagród i kar stosowanych wobec uczniów oraz tryb odwoływania się od kary;
- przypadki, w których rada pedagogiczna może podjąć uchwałę upoważniającą dyrektora do skreślenia ucznia z listy uczniów (tylko w przypadku uczniów którzy już spełnili obowiązek szkolny);
- przypadki, w których dyrektor gimnazjum może wystąpić do kuratora oświaty z wnioskiem o przeniesienie ucznia do innego gimnazjum;
- warunki pobytu w szkole zapewniające uczniom bezpieczeństwo;
- obowiązki ucznia;
- szczegółowe zasady wewnątrzszkolnego oceniania uczniów;
- cele i zadania szkoły wynikające z przepisów prawa oraz uwzględniające program wychowawczy i program profilaktyki, dostosowane do potrzeb uczniów;

- I formy opieki i pomocy uczniom, którym z przyczyn rozwojowych, rodzinnych lub losowych potrzebna jest pomoc materialna.

Byśmy znali nie tylko ogólne reguły gry w szkole, ale także reguły panujące na poszczególnych lekcjach, nauczyciele na początku każdego roku szkolnego mają obowiązek poinformowania uczniów oraz ich rodziców (prawnych opiekunów) o wymaganiach edukacyjnych wynikających z realizowanego przez siebie programu nauczania oraz o sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów. Mamy zatem prawo wiedzieć, jakie formy sprawdzania wiedzy będą stosowane, jakie kryteria ocen będą obowiązywać.

Wychowawca klasy na początku każdego roku szkolnego informuje także uczniów oraz ich rodziców (prawnych opiekunów) o zasadach oceniania zachowania. Mówi o tym Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r., ze zmianami z dnia 24.10. 2005 roku w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych).

Rodzice oraz uczniowie mają także **prawo do wglądu do dokumentacji dotyczącej sposobu funkcjonowania szkoły**: decyzji rady pedagogicznej, sposobu wydatkowania pieniędzy z komitetu rodzicielskiego, wykonywania budżetu szkoły (zgodnie z ustawą z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej).

W szkole prawo do informacji oznacza także **prawo do wglądu do informacji zbieranych przez instytucje państwa, w tym wypadku pracowników szkoły, na temat danej jednostki**. Konstytucja w artykule 51 ust. 2 stanowi, że „Każdy ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych”. W szkole to prawo głównie przysługuje rodzicom, a dotyczy ono wszelkich informacji gromadzonych na temat uczniów, ich wyników w nauce, sytuacji rodzinnej, ocen formułowanych przez radę pedagogiczną.

Uczniowie oraz rodzice mają prawo do informacji o ocenach ucznia. Na prośbę ucznia lub jego rodziców (prawnych opiekunów), sprawdzone i ocenione pisemne prace kontrolne oraz inna dokumentacja dotycząca oceniania ucznia jest udostępniana uczniowi lub jego rodzicom (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r., ze zmianami z dnia 24.10. 2005 roku w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych).

5.3 PRAWO DO SWOBODNEJ WYPOWIEDZI

Artykuł 13 Konwencji o Prawach Dziecka mówi, że dziecko będzie miało prawo do swobodnej wypowiedzi. Prawo to oznacza **swobodę poszukiwania, otrzymywania i przekazywania informacji oraz idei wszelkiego rodzaju**. Artykuł 54 Konstytucji mówi, że każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji. Każdemu, a więc także dziecku.

Swoboda manifestowania poglądów może odbywać się w różnorodnej formie: może ona być zarówno informacją ustną, pisemną, drukowaną, artystyczną, czy też sposobem wyrażania siebie w postaci stroju.

Podobnie jak w przypadku innych praw, granicą prawa do wypowiedzi dzieci w szkole są prawa innych osób oraz statut szkoły, który może realizację tego prawa ograniczyć.

Prawo do swobodnej wypowiedzi zawiera w sobie prawo do krytyki – wyrażania swoich własnych opinii np.: dotyczących programu nauczania, treści omawianych w trakcie lekcji oraz sposobu pracy nauczyciela.

Wolność wypowiedzi oznacza następujące uprawnienia indywidualne w szkole:

- ! prawo do swobodnego wypowiedzania opinii, przekonań: religijnych, politycznych, etycznych;
- ! prawo do wypowiedzania się na temat metod i treści nauczania;
- ! możliwość wyrażania opinii dotyczących postępowania nauczycieli, pracowników szkoły wobec ucznia - prawo do obrony, przedstawienia swojego stanowiska, sprostowania.

Pamiętajmy, że poglądy dziecka nie mogą wpływać na ocenę ich postępów w nauce!

5.4 PRAWO DO PRYWATNOŚCI

Artykuł 16 Konwencji o Prawach Dziecka mówi, iż „żadne dziecko nie będzie podlegało arbitralnej lub bezprawnej ingerencji w sferę jego życia prywatnego, rodzinnego lub domowego, czy w korespondencję, ani bezprawnym zamachom na jego honor i reputację. Dziecko ma prawo do ochrony prawnej przeciwko tego rodzaju ingerencji lub zamachom”.

Prawo do prywatności ma na celu ochronę autonomii jednostki przed ingerencją państwa. Prawo to wyznacza wokół każdego z nas sferę autonomii, intymności, do której przedstawiciele państwa, czyli w przypadku szkoły nauczyciele, nie mają wstępu.

Prawo do prywatności w szkole oznacza:

- ! zakaz ingerowania w sprawy, które należą do prywatnej sfery ucznia;
- ! zakaz rozpowszechniania informacji, które organy administracji, w tym szkoły zebrały na temat danego dziecka;
- ! nakaz ochrony dobrego imienia jednostki, oznaczający, zakaz poniżającego traktowania, działania przeciw honorowi jednostki.

Zakaz rozpowszechniania informacji, które organy administracji, w tym szkoły zebrały na temat danego dziecka odnosi się do informacji dotyczących m.in. zdrowia dziecka, jego sytuacji rodzinnej. Pracownicy szkoły nie mogą rozpowszechniać informacji dotyczących danego dziecka bez zgody rodziców lub opiekunów.

Wymóg ochrony dobrego imienia oznacza, że nie wolno nadużywać informacji powierzonych nauczycielowi, w celu ukarania, ośmieszenia ucznia. Nie należy używać, agresywnych, obelżywych zwrotów. Nie wolno traktować uczniów w sposób poniżający wyśmiewający czy po prostu złośliwy.

Ochrona prawa do prywatności w szkole, to również zakaz naruszania własności ucznia bez uzasadnienia. Przestrzegana musi być zasada tajemnicy korespondencji. Nauczyciele nie mają prawa czytać listów, smsów, o ile ich nadawca lub adresat nie upoważni ich do tego. Nie wolno na trwałe zabierać przedmiotów należących do ucznia, ani dysponować nimi w sposób niezgodny z wolą dziecka.

Ograniczenia mogą być wprowadzane, ale tylko poprzez zapisy statutu szkoły!

5.5 PRAWO DO OCHRONY PRZED PRZEMOCĄ

Prawo do ochrony przed przemocą czasami nazywane jest prawem do godnego traktowania, czy zakazem okrutnego, nieludzkiego i poniżającego traktowania i karania.

Wiele dokumentów międzynarodowych i krajowych wprost formułuje to prawo:

Art. 40. Konstytucji RP stwierdza: „Nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych.”

O zagadnieniu tym traktują także artykuły 37 i 39 Konwencji o Prawach Dziecka oraz art. 28 ust.2, w którym mówi się, że **Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie właściwe środki zapewniające, aby dyscyplina szkolna była stosowana w sposób zgodny z ludzką godnością dziecka i z niniejszą konwencją.**

Prawo do ochrony przez przemocą oznacza:

a) Bezwzględny zakaz tortur.

Nie wolno stosować jakichkolwiek kar fizycznych wobec dziecka, a także ośmieszać go czy poniżać wobec innych dzieci. Zabronione są zatem wszelkie kary cielesne, jako naruszające nietykalność oraz wszelkie środki o charakterze poniżającym lub ośmieszającym, które uderzają w godność osobistą ucznia.

b) Bezwzględny zakaz okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego karania lub traktowania

Nie ma kryteriów obiektywnych, które mogłyby stanowić podstawę do ustalania standardów nieludzkiego lub poniżającego traktowania, niemniej jednak istnieją wskazówki interpretacyjne nieludzkiego i poniżającego traktowania i karania.

Europejska Komisja Praw Człowieka za poniżające traktowanie i karanie uznała:

- █ takie traktowanie osoby, które degraduje ją w oczach innych;
- █ zmuszanie do czynów wbrew swojej woli i sumieniu;
- █ sytuacje, gdy środki zastosowane względem określonej osoby są znacznie surowsze niż, te które zastosowano względem innych, w analogicznych sytuacjach;
- █ zmuszanie do działań sprzecznych z wolą jednostki lub takich, które są wykonywane przez nią nieświadomie.

Komisja uznała także, iż przez „**nieludzkie traktowanie**” należy rozumieć:

- █ działania mające na celu zadanie cierpienia fizycznych lub psychicznych, które w określonej sytuacji nie znajdują żadnego uzasadnienia.

Podkreślić należy, że zarówno Europejska Komisja Praw Człowieka jak Europejski Trybunał Praw Człowieka stoją na stanowisku, iż art. 3 EKPCz obejmuje nie tylko cierpienia fizyczne, ale także psychiczne. Może to być przykładowo wywoływanie strachu, zastraszanie, powodowanie sytuacji stresowej, zmuszanie do bezcelowych zachowań itp.

Ważne jest, że prawo to dotyczy w równej mierze traktowania co karania, nawet jak uczeń zachował się niegodnie, kara wymierzona w stosunku do niego musi szanować jego godność.

c) Nieingerencja w sferę życia prywatnego.

Poszanowanie godności ucznia to także powstrzymanie się od ingerencji w sferę jego życia prywatnego, rodzinnego lub domowego, w korespon-

dencję oraz od bezprawnych zamachów na jego honor i reputację (art. 16 Konwencji o prawach dziecka).

d) Zakaz nieuzasadnionego różnicowania

Formą "niehumanitarnego traktowania" mogą być działania dyskryminacyjne, czy też polegające na nieuzasadnionym różnicowaniu. Warto jeszcze w tym miejscu przypomnieć, czym jest dyskryminacja. Dyskryminacją jest traktowanie w różny sposób osób znajdujących się w analogicznej sytuacji oraz traktowanie w taki sam sposób osób w różnych sytuacjach. Zrozumienie istoty dyskryminacji wydaje się mieć kolosalne znaczenie dla dzieci z ADHD w szkole, ponieważ traktowanie ich w taki sam sposób jak dzieci, które nie mają ADHD jest ich jawną dyskryminacją.

6. STATUS I PRAWA RODZICA W SZKOLE

Mówiąc o prawach rodzica mam na myśli rodzica jako: prawnego opiekuna dziecka, członka Rady Rodziców oraz członka Rady Szkoły. Tym zagadnieniom poświęcę ten rozdział i chciałabym omawiać prawa rodzica wynikające z tych trzech aspektów uczestnictwa rodzica w życiu szkoły.

Rodzice jako prawni opiekunowie dziecka mają prawo do:

- ! wyboru szkoły dla swojego dziecka (Art.5 Rozp. MENiSz dnia 27.08.2001 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do publicznych przedszkoli i szkół oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych.);
- ! wystąpienia z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na indywidualny program lub tok nauki (art. 4.1.2 Rozp. MENiSz dnia 19.12.2001 r. w sprawie warunków i trybu udzielania zezwoleń na indywidualny program lub tok nauki oraz organizacji indywidualnego programu lub toku nauki);
- ! wnioskowania o rozpoczęcie nauki w szkole przez sześciolatnie dziecko lub na spełnianie przez dziecko odpowiednio obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą (art. 16 ustawy o systemie oświaty).

Obowiązki szkoły wobec rodziców:

- ! obowiązek współpracy szkoły z rodzicami;
- ! respektowanie zaleceń poradni pedagogiczno-psychologicznych dotyczących postępowania w stosunku do dziecka;
- ! zapewnienia aktywnego udziału rodziców w programie terapeutycznym szkoły;
- ! dostarczenie informacji o postępach, trudnościach w nauce, zachowaniu oraz specjalnych uzdolnieniach ucznia;
- ! przekazanie na początku roku szkolnego informacji o wymaganiach edukacyjnych z poszczególnych przedmiotów nauczania oraz sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych ucznia;
- ! przekazanie informacji o zasadach oceniania zachowania oraz o warunkach i trybie uzyskania wyższej, niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania;
- ! przekazanie informacji o przewidywanych ocenach klasyfikacyjnych;
- ! udostępnianie informacji o ocenach wystawianych przez nauczycieli.

W szkole i placówce może działać **rada rodziców**, stanowiąca reprezentację rodziców uczniów. Zasady tworzenia rady rodziców uchwała ogół rodziców uczniów tej szkoły lub placówki. Rada rodziców opracowuje regulamin swojej działalności, który nie może być sprzeczny ze statutem szkoły lub placówki.

Rada rodziców może występować do organu prowadzącego szkołę lub placówkę (urząd miasta, urząd gminy), organu sprawującego nadzór pedagogiczny (kuratorium), dyrektora, rady pedagogicznej oraz rady szkoły lub placówki z wnioskami i opiniami dotyczącymi wszystkich spraw szkoły lub placówki.

Jakie korzyści daje rada rodziców?

- Rodzice są informowani o wszelkich innowacyjnych, czy autorskich programach wprowadzanych w szkole;
- Rodzice mają prawo prosić o zmianę wychowawcy, czy nauczyciela przedmiotu i w miarę możliwości jest to realizowane;
- Mają prawo zgłosić wotum nieufności wobec dyrektora szkoły;
- Przedstawiciele rady rodziców uczestniczą w radach pedagogicznych (z wyjątkiem klasyfikacyjnych) i wszystkich uroczystościach szkolnych;
- Rada rodziców ma możliwość dyskusji z dyrektorem i radą pedagogiczną na każdy temat;
- Rodzice znają wysokość budżetu i dodatkowe fundusze na koncie specjalnym szkoły, w tym wysokość dodatków motywacyjnych dla nauczycieli;

Uprawnienia te stwarzają szansę, żeby szkoła była dla rodziców i dzieci, bliższa i bardziej przyjazna. Dyrektor szkoły i rada pedagogiczna także zyskują: rodzice dzięki radom rodziców stają się obrońcami i sprzymierzeńcami szkoły; popierają jej działania i chętniej pomagają, gdy zajdzie taka potrzeba. Chodzi o to żeby wszystkie zainteresowane dobrem dziecka, prawidłowym jego rozwojem i wychowaniem strony mogły razem działać dla dobra dziecka.

W szkole może też działać **Rada Szkoły**, jako organ społeczny wyrażający wolę, potrzeby i opinie środowiska szkoły w sprawach kształcenia, wychowania i opieki dzieci. Rada Szkoły jest organem niezależnym od innych organów wewnętrznych szkoły, w szczególności zaś od Dyrektora szkoły i Rady Pedagogicznej.

Zgodnie z artykułem 50 ustawy o systemie oświaty rada szkoły współuczestniczy w rozwiązywaniu spraw wewnętrznych szkoły, ponadto:

- uchwała statutu szkoły;
- przedstawia wnioski w sprawie rocznego planu finansowego środków specjalnych szkoły i opiniuje projekt planu finansowego szkoły;
- może występować do organu sprawującego nadzór pedagogiczny nad szkołą z wnioskami o zbadanie i dokonanie oceny działalności szkoły, jej dyrektora lub innego nauczyciela zatrudnionego w szkole; wnioski te mają charakter wiążący;
- opiniuje plan pracy szkoły, projekty innowacji i eksperymentów pedagogicznych oraz inne sprawy istotne dla szkoły;

z własnej inicjatywy ocenia sytuację oraz stan szkoły i występuje z wnioskami do dyrektora, rady pedagogicznej, organu prowadzącego szkołę, oraz do wojewódzkiej rady oświatowej, w szczególności w sprawach organizacji zajęć pozalekcyjnych i przedmiotów nadobowiązkowych.

Stwierdzenie, że rada szkoły uczestniczy w rozwiązywaniu spraw wewnętrznych szkoły, oznacza, że w zasadzie nic z problemów szkolnych nie może „opuścić” rady szkoły. W szkołach, w których nie utworzono rady szkoły, zadania rady szkoły wykonuje rada pedagogiczna (art. 52 ustawy o systemie oświaty).

Powstanie rady szkoły organizuje dyrektor szkoły, z własnej inicjatywy, albo na wniosek rady rodziców albo samorządu uczniowskiego w przypadku gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych. Radę szkoły tworzą w równej liczbie: nauczycieli wybrani przez ogół nauczycieli, rodzice wybrani przez ogół rodziców, uczniowie wybrani przez ogół uczniów. Rada powinna liczyć co najmniej sześć osób. To w jaki sposób wybiera się swoich reprezentantów musi być określone w statucie szkoły.

7. EGZEKOWANIE PRAW UCZNIĄ

Gdy prawo twojego dziecka jest łamane, w pierwszej kolejności należy zajrzeć do statutu szkoły. Musi on bowiem regulować rodzaje nagród i kar stosowanych wobec uczniów oraz tryb odwoływania się od kary.

(Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu, z dnia 31 stycznia 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół.). Zwykle w statucie możemy znaleźć informację do kogo poskarżyć się na naruszenie praw, czy uprawnień, w jakim czasie, w jaki sposób.

Jeśli takich zapisów brakuje jest to podstawa do złożenia zażalenia do kuratorium za niedopełnienie wymogu ustawowego, polegającego na zapisaniu tych kwestii w statucie. Wtedy też rodzice, jako przedstawiciele Rady Szkoły mogą zgłosić wniosek do dyrektora szkoły z propozycją zapisów dotyczących procedury egzekwowania prawa, które chcą umieścić w zmienionym statucie. Do takiego wniosku dyrektor musi się odnieść. Warto zawiadomić kuratorium. Wtedy dyrektorowi szkoły zostanie przypomniany obowiązek.

Gdy procedura odwołania od kary lub zaskarżenia złamania prawa jest określona w statucie, należy ją wykorzystać.

Kiedy jesteśmy niezadowoleni z załatwienia sprawy, w ramach procedury szkolnej, należy zorientować się, jaki organ nadzoruje szkołę w naszej sprawie. Trzeba bowiem pamiętać, że szkoła podlega nadzorowi dwóch administracji: samorządowej (Urząd Gminy, Urząd Miasta) oraz państwowej (kuratorium).

Zatem odwołujemy się do:

kuratorium jeśli sprawa jest z zakresu nadzoru pedagogicznego, sprawowanego przez kuratoria (art.33 ustawy o systemie oświaty) a więc dotyczy:

- stanu i warunków działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkół, placówek i nauczycieli;
- analizowania i oceniania efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek;
- zgodności zatrudniania nauczycieli z wymaganymi kwalifikacjami;
- realizacji podstaw programowych i ramowych planów nauczania;
- przestrzegania zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów, a także przestrzegania przepisów dotyczących obowiązku szkolnego;
- przestrzegania statutu szkoły lub placówki, w tym zakresie przestrzegania praw ucznia oraz praw dziecka;
- zapewniania uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków nauki.

W każdym kuratorium zatrudniona jest osoba, która zajmuje się koordynowaniem nadzoru nad przestrzeganiem praw ucznia i praw dziecka w szkołach i placówkach. Jest ona zatem najodpowiedniejszą osobą do kontaktu w kuratorium, gdy uważamy, że prawa dziecka zostały naruszone. (Paragraf ósmy Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 kwietnia 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego, wykazu stanowisk wymagających kwalifikacji pedagogicznych, kwalifikacji niezbędnych do sprawowania nadzoru pedagogicznego, a także kwalifikacji osób, którym można zlecać prowadzenie badań i opracowywanie ekspertyz).

Do organu prowadzącego szkołę (gmina, miasto) - na podstawie artykułu 34a ustawy o systemie oświaty, zwracamy się, gdy sprawa dotyczy:

- prawidłowości dysponowania przyznanymi szkole środkami budżetowymi oraz gospodarowania mieniem (do gminy należy zwracać się z zażaleniem na zbyt małą liczbę godzin przeznaczonych na zajęcia dodatkowe, np.: wyrównawcze);
- bezpieczeństwa i higieny pracy pracowników i uczniów (sprawy dotyczące koniecznych remontów, zatrudnienia ochrony itp.);
- przestrzegania przepisów dotyczących organizacji pracy szkoły i placówki (sprawy dotyczące, godzin, w których szkoła jest otwarta, ilości zatrudnionych nauczycieli, godzin w jakich odbywają się lekcje).

Możemy złożyć skargę na łamanie praw lub niedopełnienie przez szkołę obowiązków do obu instytucji: organu prowadzącego i kuratorium. Każda z tych instytucji zobowiązana jest przesłać wniosek, czy zażalenie do instytucji właściwej. Czyli nasze pismo nie zostanie nam zwrócone, ale przekazane do organu, odpowiedniego do rozpatrzenia naszego pisma.

Pamiętajmy, że nauczyciele, wtedy gdy naruszają prawa dziecka nie są bezkarni. Karta Nauczyciela w artykule 83 mówi, że „dyrektor szkoły zawiesza w pełnieniu obowiązków nauczyciela, a organ prowadzący szkołę - dyrektora szkoły, jeżeli wszczęte postępowanie karne lub złożony wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego dotyczy naruszenia praw i dobra dziecka.

Na co dzień, jeśli mamy wątpliwości, co do tego, czy szkoła postępuje w sposób zgodny z prawami dziecka, warto kierować do dyrektora szkoły listy z prośbą o wyjaśnienie danej sytuacji. Formalne zapytanie skłoni dyrektora poważnego potraktowania naszych wątpliwości.

Można również zwracać się o pomoc do:

- Rzecznika Praw Obywatelskich: www.brpo.gov.pl
- Rzecznika Praw Dziecka: www.brpd.gov.pl

Olga Napiontek – Sekretarz Zarządu Fundacji Civis Polonus, socjolożka, doktorantka w Instytucie Studiów Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego, studia na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie w Bielefeld (Niemcy). Przez dwa lata współpracowała z Fundacją Rozwoju Demokracji Lokalnej jako koordynator programów ds. społeczeństwa obywatelskiego. Badacz w Instytucie Spraw Publicznych. Absolwentka Szkoły Praw Człowieka Fundacji Helsińskiej, z uprawnieniem do prowadzenia działań edukacyjnych w dziedzinie praw człowieka.

Joanna Pietrasik – Prezes Zarządu Fundacji Civis Polonus. Z wykształcenia politolożka (Instytut Stosunków Międzynarodowych UW) oraz etnolożka (Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UW). Stypendystka Fundacji im Heinricha Boella.

Posiada wieloletnie doświadczenie we współpracy z organizacjami pozarządowymi: Fundacją Rozwoju Demokracji Lokalnej, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Fundacją Wspomagania Wsi, Stowarzyszeniem BORIS. Absolwentka Szkoły Praw Człowieka Fundacji Helsińskiej, z uprawnieniem do prowadzenia działań edukacyjnych w dziedzinie praw człowieka. Absolwentka Szkoły Trenerów Organizacji Pozarządowych (STOP). Specjalistka W Programie „EURO –NGO” Polsko–Amerykańskiej Fundacji Wolności.

Monika Szaniawska – Vice Prezes Zarządu Fundacji Civis Polonus, absolwentka Wydziału Zarządzania UW, absolwentka Wydziału Psychologii UW. Jest psychoterapeutą poznawczo-behawioralną, współautorką programów profilaktycznych, uczestniczy w konsultacjach i wywiadach rodzinnych. Jest stażystką w Centrum CBT, gdzie prowadzi terapię osób z zaburzeniami psychicznymi. Pracuje też w Centrum CBT jako trener i wykładowca. Prowadzi szkolenia, poszerzające wiedzę i rozwijające umiejętności, konieczne w pracy z dziećmi, młodzieżą, rodzicami i wychowawcami (metodą grupowego treningu i warsztatów). Prowadzi warsztaty dla nauczycieli, psychologów i rodziców na temat pracy z dzieckiem z zespołem ADHD. Jest członkiem w kole naukowym „Psychiatria Dzieci i Młodzieży” przy Akademii Medycznej w Warszawie, oraz członkiem Polskiego Towarzystwa Terapii Poznawczej-Behawioralnej. Absolwentka Szkoły Trenerów Stowarzyszenia OPTA.

Publikacja została sfinansowana ze środków Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach Rządowego Programu – Fundusz Inicjatyw Obywatelskich.

Projekt okładki oraz opracowanie graficzne

Marfolio – Marek Łomacz
e-mail: marek@marfolio.pl

Wydawca

Fundacja Cavis Polonus
tel: 505 002964, 606 635473, 501 870475
e-mail: fundacja@civispolonus.org.pl
www.civispolonus.org.pl

Skład, druk

QLCO. Agencja Reklamowo – Wydawnicza
ul. Hipolitowska 94, 05-074 Halinów
www qlco.com.pl

Przedruk materiałów Fundacji Cavis Polonus w całości lub części możliwy jest wyłącznie za zgodą Fundacji.

Copyright by Fundacja Cavis Polonus, Warszawa 2006

Fundacja Civis Polonus działa od 2004 roku. Jej celem jest rozwijanie postaw obywatelskich umożliwiających jednostkom kreowanie świata, w którym żyją.

Naszym zdaniem dobre państwo, jest wspólnotą otwartych, kompetentnych, zaangażowanych obywateli.

Otwarci to ludzie lubiący innych, wrażliwi, ufni, umiejący budować więzi międzyludzkie.

Kompetentni obywatele, to tacy, którzy znają swoje uprawnienia, wiedzą, jak z nich korzystać. To partnerzy administracji publicznej, a nie jej petenci.

Zaangażowani, czyli wierzący w to, że ich udział w życiu wspólnoty ma sens, troszczący się o jej stan oraz przyszłość, gotowi do brania odpowiedzialności za siebie i innych.

Fundacja realizuje projekty umożliwiające młodym ludziom wchodzenie w rolę aktywnych obywateli na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim.

Ważnym obszarem działań Fundacji jest edukacja o prawach człowieka, szczególnie prawach dziecka.

www.civispolonus.org.pl